

חבירו כל מה שאפשר כ^א ואם אפשר לו להציל שלו בלא נזק חבירו על ידי טורח חייב לטרוח ולהציל לצאת ידי שמים אף על פי שהוא בענין שפטור על נזק זה כדיני אדם כ^ב כי זו מצות עשה לטרוח בגופו להציל ממון חבירו מהפסד ובכלל השבת אבדה היא כמו שנתבאר בהלכות מציאה כ^ג ולפיכך כ^ד שור חבירו שעלה על גבי שורו להרגו לא ידחפנו מעליו אם אפשר לו לשמוט את שלו מתחתיו כ^ה וגם כששומטו ישמטנו בנחת ולא בכח שיפול העליון כ^ו וכן בכל כיוצא בזה כ^ז:

ן אסור למסור ישראל ביד נכרי בין גופו בין ממונו כ^ח אפילו ממון קל כ^ט בין בדבור? להלשין עליו ז^א או לגלות מצפונו אפילו אין הנכרי שואל אלא תבן בלכד אסור לומר שיש בבית ישראל פלוני בין שמראה לו באצבע תבן של חבירו ז^ב וכל המוסר אין לו חלק לעולם הבא ז^ג.

ואפילו רשע ובעל עבירות אסור למסרו לא גופו ולא ממונו ז^ד ואפילו הוא מיצר לו ומצערו ז^ה תמיד ז^ו בדברים ז^ז. אבל אם מסרו מותר למסרו במקום שיש חשש שיחזור וימסרנו ז^ח ואי אפשר להציל עצמו אלא אם כן ימסרנו ז^ט (או שלא נפטר עדיין ממסירה הראשונה ואי אפשר לו להציל עצמו בענין אחר ט^א).

וכן מי שרגיל להכות הבריות ואי אפשר להציל ממנו אלא אם כן ימסרוהו מצוה על כל אדם למסרו לנכרים שיקחו ממונו ט^א או שיקצצו ידו ט^ב שלא יוסיף להכות עוד. אבל מי שהכה חבירו באקראי אסור אפילו למוכה עצמו למוסרו ט^ג שאף על פי שאם עבר ומסר יש פוטרין כדיני אדם משום שאין אדם נתפס על צערו ט^ד מכל מקום לכתחלה אסור לדברי הכל ומסור גמור הוא ט^ה.

ואפילו ישראל אלם שאינו רוצה לכא לדיני ישראל אסור לקבול עליו לפני השר לכופו לעמוד לדיני ישראל עד שיטול רשות מבית דין וכן לכופו על ידי נכרים לקיים פסק דין ישראל צריך רשות בית דין ט^ו:

לו ראה גיטין שם (מצערי לי טובא).
לז ראה רש"י שם ד"ה העומדים עלי (לחרף ולגרף).
לח הרא"ש בתשובה כלל ז ס"א. ב"י ס"א שפח ס"ב
רמ"א ס"א שפח ס"ט. וראה לקמן ס"ה. וראה לעיל
או"ח ס"א קנו ס"ב (שאפשר בזה מיירי הירושלמי פאה פ"א
ה"א, שמותר לומר לה"ר על בעלי מחלוקת).
לט רמ"א שם וכניסת הש"ך שך ס"ק נב.
מ עיין מרדכי פרק הגוזל רמז קצו, דבכהאי גוונא בחובב
פטור ומותר, ומסור נלמד מחובל, ע"ש.
מא מהר"ם מריזבורק בנימוקיו (שכסוף שו"ת מדר"י
ווייל). ש"ך שם ס"ק מה.
מב רב הונא סנהדרין דף נח, ב. מהר"ם מריזבורק שם.
מג ראה לקמן הל' נזקי גו"נ ס"ב (לענין להכותו).
מד תשובת מהר"ם מרוטנבורג, במרדכי ב"ק רמז קצב.
והגהות מיימוניות בתשובות מיימוניות לס' נזיקין ס'
טו.
מה ראה פתחי חושן הל' נזיקין פ"ד ס"ק יט.
מו תשובת מהר"ם מרוטנבורג, שבמרדכי שם רמז קצב,
ובהגהות מיימוניות שם. וראה גם לקמן הל' נזקי גו"נ
ס"א.

כא ב"ק כח, א.
כב ראה תוס' שם ד"ה משבר.
כג סעיף לג. וראה גם לקמן הל' נזקי גו"נ ס"ח.
כד ראה אהלי שם ח"ג ע' קטו ואילך. אמרי יעקב ביאורים
ד"ה ולפיכך. נעם אליעזר ס' ח אות א.
כה ב"ק שם. טור ס' שפג ס"ג.
כו ראה סמ"ע שם ס"ק ו (דאין צריך לדקדק). אמרי יעקב
ביאורים שם.
כז ראה רמ"א שם ס"ב.
כח רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ה ה"ט. טור וש"ע חו"מ ס'
שפח ס"ט.
כט רמב"ם שם ה"י. טור וש"ע שם ס"י.
ל ב"ק ה, א. מרדכי שם רמז קפז.
לא רש"י שם ד"ה מוסר.
לב ב"ק קיז, א.
לג רמב"ם שם ה"ט. טור וש"ע שם ס"ט. וראה ברייתא
ר"ה ז, א.
לד רמב"ם שם. טור וש"ע שם.
לה גיטין דף ז, א. רמב"ם שם. טור וש"ע שם. וכן אסור
להכותו, כדלעיל הל' נזקי גו"נ ס"ב. וכן אסור להכותו,
כדלקמן הל' נזקי גו"נ ס"ב.

הלכות נזקי ממון

קכג

ז המוסר מותר להרגו^מ בכל מקום אפילו בזמן הזה^מ קודם שימסור אלא שאומר הרני מוסר פלוני בגופו או בממונו אפילו ממון קל התיר עצמו למיתה ומתרין בו ואומרים לו אל תמסור אם העיז פניו ואמר לא כי אמסרנו מצוה להרגו וכל הקודם זכה^מ לפי שההולך למסור ממון ישראל ביד נכרים הוא כרודף אחר נפשו למסרה להם^מ והרודף אחר חבריו להרגו ניתן להצילו בנפשו של ההרג^מ.

ואם אין פנאי להתרות בו אין צריך התראה^ב. ואם אפשר להצילו באחד מאיבריו כגון לחתוך לשונו או לסמות עינו אסור להרגו^ג:

ה עשה המוסר אשר זמם אסור להרגו. אלא אם כן הוחזק במסירות^ד ג' פעמים^ה שזה יהרג שמא ימסור אחרים^ו.

ואסור לאבד ממנו של מסור^ז בידים^ח או על ידי מסירה לנכרים^ט אף על פי שמותר לאבד גופו שהרי ממנו ראוי ליורשיו^י. אבל (ב) מותר לגרום לו הפסד ממון^{יא} שכיון

קונטרס אחרון

(ב) טור^א בשם העיטור. ש"ך^ב.

עיין שם^ט דלראיית רש"ל^י חייב לשלם נזקי ממנו בגרמי בעלמא^{יא} (וכן משמע בשלחן ערוך סעיף ד' ורמ"א וסמ"ע^{יב} שם, שעל האיבעיא^{יג} שממנה למד הרי"ף^{יד} איסור^{טו} כתבו^{טז} דין תפיסה^{יז}, מכלל

נג תשובת מהר"ם מרוטנבורג, שבמדרכי ובתשובות מיימוניות שם. רמ"א שם.

נד רמב"ם שם הי"א. מור וש"ע שם סי"א.

נה כ"י סוס"י שפה, בשם מהר"ם מרוטנבורג. ש"ך שם סי"ק נו. וראה גם לקמן הל' נזקי גו"נ סי"א.

נו רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה גם לקמן שם (מיתתו בכל אדם, מפני שהוא כרודף).

נז ב"ק קיט, א. רמב"ם שם. מור וש"ע שם סי"ג. נח גמרא שם.

נט רש"ל ביש"ש ב"ק פ"י סוס"י ג. ש"ך שם סי"ק סב.

ס גמרא שם. רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה גם לעיל י"ד הל' רבית סע"ח.

סא מור שם סי"א, בשם בעל העיטור. שו"ת מהר"י ווייל סי' קס. ש"ך שם.

מז ע"ז כנון, רע"ב (מורדין ולא מעלין). ב"ק קיט, א ורש"י שם ד"ה חמיר. רמב"ם הל' חובל ומוזיק פ"ח ה"י.

מור וש"ע סי' שפח סי"י.

מח ראה אמרי יעקב אות לו.

מט רמב"ם שם. מור וש"ע שם. וראה גם ב"ק קיז, א.

נ תשובת מהר"ם מרוטנבורג, שבמדרכי ב"ק רמז קצה, ובתשובות מיימוניות שם (ע"פ ב"ק שם: כיון שנפל ביד עובר כוכבים כו'). רמב"ן ב"מ ע"א, ב ד"ה ועוד בענין ריבית

(הובא לעיל הל' נזקי ממון קו"א סי"ק ב). שו"ת הרא"ש כלל יז סי' א. נמוקי יוסף ב"מ פ"ה (סב, רע"ב). סמ"ע שם סי"ק

כמ. וראה גם קו"א סי"ק ב (ד"ה עיין שם). לקמן הל' נזקי גו"נ סי"ח.

נא סנהדרין ע"ג, א. רמב"ם הל' רוצח פ"א ה"י. מור וש"ע סי' תכה סי"א.

נב מ"מ הל' חובל ומוזיק פ"ח ה"י. רמ"א סי' שפח סי"י.

ציונים לקונטרס אחרון

ז סי' שפח סי"א.

ח שם סי"ק סב.

ט עתה בא להוכיח דעה הא' דלקמן בפנים (במוסגר), שצריך להחזיר אבידת המסור שהגיעה לידו, כיון שהוא בכלל אחיך ואינו כמומר לכל התורה (דלעיל הל' מציאה סל"ט).

י ביש"ש ב"ק פ"י סוס"י נ הוכיח מתשובת מהר"ם מרוטנבורג שבמדרכי (רמז קצה) שאף שמותר לגרום לו הפסד ממון, מ"מ אסור למסור ממנו (כמובא כאן בפנים). ומזה הוכיח הש"ך שם שהמסור ממנו חייב לשלם לו מה שהפסידו (כמו בתשובת מהר"ם שם).

יא דקיי"ל גרמא פטור (רמ"א סי' שפו סי"ג) אבל אסור (כדלעיל סי"א), וגרמי חייב (מור וש"ע סי' שפו סי"א), וכן המוסר ממון חברו (מור וש"ע סי'

שפח סי"ב). ובמסור קיי"ל שגרמא מותר ולמסור ממנו אסור (כאן בפנים) וחייב (רמ"א סי' שפח ס"ט), ומזה לומד כאן שכ"ה גם בגרמי (ראה יש"ש שם, שגם גרמי מותר במסור, ואילו המוסר ממנו גרע מגרמי), ושכ"ה באבידה שצריך להחזירה לו (כדלקמן בהמשך).

יב ס"ק כא.

יג כ"ק סב, א: אם עשו תקנת נגזל במסור (כי היכי דתקנו רבנן לנגזל לישבע כמה גזלו ויטול, רש"י), דמשתבע ושקיל או לא.

יד (מ, א).

טו לאבד ממון ביד.

טז שו"ע, רמ"א וסמ"ע שם.

יז אם מועלת תפיסת הנמסר דמשתבע ושקיל.

שגופו מופקר כל שכן ממונו^ט ואין צריך לומר שאינו צריך להגביה אבידתו להשיבה לו^{טג}. ומכל מקום אסור ליטול ממונו לעצמו^{טד} (אפילו אבידתו שהגיעה לידו הואיל וראוי

קונטרס אחרון

שגם בדיעבד מוציאים מידו^{טז}. ואין לומר משום דבאיסורא אתא לדידה^{טז}, דהא בסי' רפ"ג ס"ב בהג"ה^כ (עיין במ"ש ריש הלכות מציאה^{כא} דכל מציאה דמיא לפקדון^{כב}) אתא לידו בהתירא^{כג} ואפילו הכי חלק שם הש"ך^{כד}. ועוד, דגם מציאה עושה איסור בהגבהתה לעצמו לפני יאוש^{כה}, אם כן כל שכן שחייב להחזיר אבדתו שהיא בעין. ולא מפטר משום דלאו אחיך הוא^{כו}, שאם כן גם בניזקין ליפטר, דרעהו כתיב בהו^{כז} אפילו בנוזקים שבידים^{כח}, כל שכן בגרמא בעלמא^{כט}. אלא דמותר לאבד ממונו בגרמא אחרת^ל, שלא יהא חמור מגופו^{לא}, דמהאי טעמא איכא מאן דאמר^{לב} דשרי אפילו ביד, ואידך^{לג} לא פליג עליה אלא לאבדו ביד אבל באובד מעצמו לא פליג^{לד}. ואפילו בדיעבד מיחייב אם הזיק ביד משום דמיקרי אחיך כמ"ש לעיל, אלא דרודף הוא^{לה} עיין נימוקי יוסף ר"פ איזהו נשך^{לו}, וברודף לא פטרו^{לז} אלא הנרדף והרודף^{לח} ולא שאר כל אדם^{לט}, ודו"ק. ואזיל רש"ל לשיטתו^מ שבפרק קמא דחולין^{מא} מכשיר שחיתת מסור מכלל דבר זביחה הוא^{מב}, ולא כמומר לכל התורה^{מג}, כדעת ריא"ז בשלטי גבורים שם^{מד} והרמב"ם^{מה} ורש"י בפרק השולח^{מו} כמ"ש הר"ן שם^{מז}, אלא כמ"ש הר"ן בשם אחרים^{מח}. וכן דעת הרמב"ן^{מט} בנימוקי יוסף ר"פ איזהו נשך^נ

סג דלא גרע מגרם הפסד ממון.
סד יש"ש שם. ש"ך שם ס"ק סג.

סב כ"ק שם (למ"ד קמא). ונתבאר בקו"א ס"ק ב (ר"ה עיין שם) שגם מ"ד בתרא מודה כזה. וראה גם לעיל שם סע"ו.

ציונים לקונטרס אחרון

בידים).
לד דמותר מטעם דלא יהא חמיר מגופו. וכן נתבאר כאן בפנים.
לה הטעם שמותר להרגו, כיון דרודף הוא. כדלעיל בפנים ס"ז, וש"נ.
לו אוצ"ל: בפרק איזהו נשך (מב, רע"ב), בשם הרמב"ן (דלקמן בסמוך), שגם המסור נקרא אחיך, אלא שמותר להרגו מפני שהוא רודף.
לז את השוכר כליו של רודף.
לח סנהדרין עד, א. רמב"ם ה' חובל ומזיק פ"ח הי"ג הי"ד. טור ושו"ע סי' שפ ס"ג. משום שזה נעשה תוך כדי הצלה מיד הרודף.
לט ששיברו כליו של רודף חייבים, שלא נעשה תוך כדי הצלה מיד הרודף.
מ שהובא לעיל, שלדעתו המוסר ממונו של מסור חייב לשלם לו מה שהפסידו, והמגביה מציאתו צריך להחזיר לו.
מא סי' ו.
מב כדעת השו"ע יו"ד סי' קיט ס"י, ודעה הב' שברמ"א שם סי' ב ס"ט. וראה גם לעיל או"ח סי' לט קו"א ס"ק א.
מג ששחיתתו אסורה, כדלעיל יו"ד סי' ב ס"ה.
מד חולין ד, א.
מה ה' תפילין פ"א הי"ג.
מו מה, ב ד"ה מומר.
מז (כג, ב) ד"ה ספר. שהיא דעה הא' דלעיל או"ח סי' לט ס"א.
מח דמדאורייתא איתנהו בקשירה. שהיא דעה הב' דלעיל שם.
מט בחידושיו ב"מ עא, ב ד"ה ועוד בענין ריבית.
נ אוצ"ל: בפרק איזהו נשך (מב, רע"ב).

יח לולי האיבעיא אי משתבע ושקיל, לכל הדעות היו מוציאים מידו מה שתפט. וכן צריך להחזיר אבידת המסור שהגיעה לידו.
יט שלכן מוציאים מידו כשתפט, משא"כ באבידת המסור שהגיעה לידו.
כ מומר שהפקיד ממון ביד ישראלים.
כא סעיף א.
כב כשמגביה על דעת להחזירה לבעליה.
כג שהרי הפקידו בידו.
כד סק"ב, שלפי מה דקיי"ל ממון מסור אסור לאבד ביד, צריכים להחזיר. וכ"ה באבידת המסור שהגיעה לידו.
כה כמבואר לעיל שם. ואם כן באיסורא אתא לידיה. כו עתה בא להוכיח שלדעה זו גם המסור נקרא אחיך (שלא כד"ן המומר לכל התורה, דלעיל שם סל"ט), וכדלקמן בסמוך בשם הנמוקי יוסף והרמב"ן, ולכן צריך להחזיר אבדתו.
כז שמות כא, לה (וכי יגוף שור איש את שור רעהו). בכ"ק לח, רע"א.
כח ראה רמב"ם ה' שכירות פ"ב ה"א ג (ששומר חנם בנכסי גוים חייב בפשיעה שהוא כמזיק בידיים). טור ושו"ע סי' שא ס"א. לעיל או"ח סי' תמא סי"ד, וקו"א סי' תמ ס"ק ו. נעם אליעזר סי' יט.
כט כשהנמסר מסר ממונו של המסור היה צריך ליפטר מכל שכן. אלא ודאי גם הוא בכלל אחיך ורעהו (לדעה זו).
ל שגם לדעה זו מותר לגרום לו הפסד ממון, כמבואר כאן בפנים.
לא שמותר לאבד גופו בידיים, כדלעיל בפנים ס"ז.
לב דעה הא' בב"ק קיט, א.
לג לדעה הב' בגמרא שם (שאוסרת לאבד ממון מסור

ל'יורשיו' סה. ויש אומרים שהמסור דינו כמומר לכל התורה סו) ואם מצא אבידתו היא שלו ואסור להחזירה לו סז כמו שאסור להחזיר לנכרי לפי שאינה בכלל אבידת אחיך סח. וירא שמים יוצא ידי שניהם ולא יגביה מציאתו כלל סט:

מ ומי שהוחזק במסירות ונראה שאין דבריו נשמעים רק מחמת עשרו וכשיעני לא יהיו דבריו נשמעים מותר לאבד ממנו או למסרו לנכרים שהרי בזה מציל אחרים ממסירותיו ע:

י נכרי אגם שאגם ישראל להראות לו ממון חבירו ואפילו אונסו להביא לו ממון חבירו אם יש חשש סכנה לגופו אם לא ישמע לו אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ורשאי להציל נפשו בממונו של חבירו עב רק שיטול על דעת לשלם עב על פי בית דין שיורו לו אם חייב לשלם עג. אבל אם אין חשש סכנה לגוף ונפש אלא אונס ממון עד אינו רשאי להציל ממנו בממון חבירו עה אפילו על דעת לשלם כמו שנתבאר בהלכות גולה עז.

במה דברים אמורים כשממון חבירו שאונסו עליו האגם אינו תחת ידו אבל אם מסרו חבירו בידו לשמרו וידע בו האגם ואונסו ליתן לו אינו חייב להציל ממון חבירו אלא על דרך שנתבאר בהלכות מציאה עז כי על דעת כן קבלו מן הסתם עז:

קונטרס אחרון

דמסור מיקרי אחיך ע"ש נא, ואם כן כל שכן דמקרי בר זביחה נב. דהא מומר לדבר אחד לא מקרי אחיך לרא"ם נג בסמ"ג טו וטור ושלחן ערוך י"ד סי' רנ"א נה ואפילו הכי בר זביחה הוא נז. והלכך לרש"י ורמב"ם ורי"א נז כל שכן דלא מיקרי אחיך. וכן דעת הגהות אשר"י נח:

עא רמב"ן במלחמות ב"ק מג, א. נמוקי יוסף פ"י דב"ק (מג, ב). וראה גם לעיל הל' גולה ס"ב.

עב ראה גם לעיל שם.

עג שתלוי במחלוקת הפוסקים, לדעת הרמב"ם שם ה"ד וטור וש"ע שם ס"ד חייב לשלם, ואילו לדעת הראב"ד בהשגות שם ונמוקי יוסף שם וש"ך שם ס"ק כד פטור מלשלם.

עד ראה העו"ב קפט ע' ג.

עה רמ"א שם ס"ב. וראה גם לעיל הל' הלאה סל"ב.

עז סעיף ב.

עז סעיף לג.

עח ראה ב"ק קיז, ב ותוס' שם ד"ה ואי (שלדעת כן הפקדוהו). רא"ש שם פ"י סי' כח. רמב"ן שם (שע"מ כן הפקיד וע"מ כן קיבל).

סז תוס' ע"ז כו, ב סוד"ה אני (שמסתפק). הובא בש"ך שם ס"ק סב. ונתבאר בקו"א ס"ק ב.

סז רש"י גיטין מה, ב ד"ה מומר. רמב"ם הל' תפילין פ"א ה"ג. שלטי גבורים חולין ד, א בשם ריא"ן. הגהות אשר"י ב"מ סופ"ב. דעה הא' שברמ"א ב"ד סי' ב ס"מ. ונתבאר בקו"א שם (ד"ה ואזיל). וא"כ כשם שמומר לכל התורה אסור להחזיר לו אבדתו (כדלעיל הל' מציאה סל"ט), כן גם מסור אם מצא כו'.

סז תוס' שם (באופן הא' של הספק: לא איתרבי אצל אבדה). הגהת אשר"י שם (אין מכריזין על אבידתו). ש"ך שם ס"ק סב. ונתבאר בקו"א שם, שכ"ה לדעת הסוכרים שהמסור כמומר.

סח כדלעיל הל' מציאה סל"ח"ט, וש"ג.

סט ראה אמרי יעקב ביאורים ד"ה ו"ש.

ע ש"ך סי' שפ"ח] ס"ק סב.

ציונים לקונטרס אחרון

הוי בר זביחה מאשר אחיך).

נד מ"ע קסב.

נה סעיף א (אינו חייב להחיותו ולהלוותו). רמ"א שם ס"ב (אינו חייב לפדותו). לקמן שם (אינו חייב להוציא ממון על הצלתו).

נו כדלעיל יו"ד סי' ב סי"ו, וקו"א שם סקי"ג.

נז דס"ל דמסור הוי כמומר לכל התורה כולה.

נח ב"מ סופ"ב. והיא דעה הב' שבפנים כאן.

נא ראה גם לקמן הל' נזקי ממון קו"א סק"ג.

נב אף שהרמב"ן לא מיירי בדין בר זביחה, והרש"י וסיעתו לא מיירו בדין אחיך, מ"מ יש להוכיח שהרמב"ן סובר שהוא אחיך ומכ"ש שהוא בר זביחה, והרש"י וסיעתו סברי שאינו בר זביחה ומכ"ש שאינו אחיך, דהא מומר כו'.

נג יראים ס"י קנו. שהיא דעה הא' דלקמן הל' נזקי גו"נ ס"ח (וראה לקמן שם קו"א ס"ק ג, שהרמב"ן בודאי לא ס"ל כהרא"ם. מ"מ לומדים מהרא"ם, דטפי